

Oslo, 10.10.2024

Natur og friluftsliv – innspill til statsbudsjettet 2025 – kommunal- og forvaltningskomiteen

Naturkrise og kommunenes ansvar

Over 80 % av Norges areal forvaltes av kommunene gjennom plan- og bygningsloven. Det påhviler derfor kommunal- og forvaltningskomiteen et stort ansvar å sikre en bærekraftig arealforvaltning i kommunene.

Vi kunne senest i forrige uke lese på nrk.no, at verdens dyrebestander, av amfibier, fugler, pattedyr og reptiler, har gått ned med 73 % i snitt siden 1970, og situasjonen blir mer og mer alvorlig for hvert år som går. Det er arealendringer som er den største årsaken til tap av naturmangfoldet, men klimaendringer blir stadig viktigere. Det er derfor avgjørende at vi løser naturkrisen og klimakrisen samtidig. I naturmeldingen (Meld. St. 35 2023-2024), som ble lagt fram for kort tid siden, blir ansvaret for bevaring av natur i stor grad lagt på kommunene. Samtidig er det godt dokumentert, slik også generalistkommuneutvalget peker på, at det i mange kommuner er stor mangel på kompetanse og kapasitet innenfor arealforvaltning/-planlegging, herunder natur og friluftsliv. Det gjør at det er et akutt behov for å styrke kommunenes kompetanse på dette området vesentlig.

Det er derfor både overraskende og skuffende at det i budsjettforslaget for 2025 fra regjeringen, ikke finner spor av ambisjoner om å følge opp naturavtalen og styrke forvaltningen og bevaringen av norsk natur i tråd med alvoret i situasjonen.

I KDD budsjettforslag for 2025 er det satt av 9,9 millioner kroner for blant annet å øke den offentlige plankompetansen (kap 590 post 81). Dette er en liten økning på 3 millioner kroner fra 2024, men samtidig er Natursats i KLDs budsjett for 2025 (kap 1420 post 60), som har som mål å styrke den kommunale naturforvaltningen, blitt redusert med 31,8 millioner kroner fra 2024, til 18,2 millioner kroner. Natursats var en meget populær tilskuddspost for kommunene, blant annet til gjennomføring av planvask.

Norsk Friluftsliv mener det påhviler kommunal- og forvaltningskomiteen og Stortinget et stort ansvar å sørge for at kommunene blir i stand til å ivareta sin rolle som arealforvalter. I naturmeldingen er et av de foreslåtte tiltakene å utrede regionale oppgaveavlastende team i fylkeskommunene, eller interkommunale løsninger som dekker samme behov, for å tilby fagkompetanse til kommunene med vekt på natur, klima, miljø, jordvern og andre temaer i planleggingen.

Da det viser seg i praksis svært vanskelig å få tilstrekkelig plan- og arealkompetanse i alle kommuner, særlig i små kommuner, mener Norsk Friluftsliv at det kan være en god løsning å etablere regionale plankontorer, slik naturmeldingen antyder og som kan være en ressurs for kommunene.

Norsk Friluftsliv ber kommunal- forvaltningskomiteen sørge for at det blir satt av tilstrekkelige midler til å etablere regionale plankontorer i alle fylker, som en støtte til kommunal arealplanleggingen, særlig i små kommuner.

Kutter i aktivitetsstøtten med nesten 40 % i Friluftslivets år 2025

Friluftsliv er en del av den norske kulturarven og er svært viktig for folks livskvalitet. Satsing på friluftsliv er den enkleste og billigste investeringen norske kommuner kan gjøre i folkehelsearbeidet. Storsatsingen Friluftslivets år 2025 er derfor også viktig for kommunene. For å utnytte dette folkehelsepotensialet spiller

friluftslivsorganisasjonene en avgjørende rolle for å opprettholde og øke friluftslivsaktiviteten i befolkningen.

I forslag til statsbudsjett for 2025, i inngangen til Friluftslivets år 2025, opplever imidlertid friluftslivsorganisasjonene seg direkte lurt av regjeringen. En viktig lærdom fra Friluftslivets år 2015, var at det er viktig å få på plass de økonomiske rammene tidlig nok til at alle aktivitetene kunne planlegges på en god måte. Derfor var vi svært glade for at det i statsbudsjettet for 2024 ble gitt en tilsagnsfullmakt, som «...ein eittårig auke på 25 mill. kroner til aktiviteter og tiltak i Friluftslivets år 2025».

I tråd med retningslinjene har Miljødirektoratet utlyst og tildelt disse ekstra 25 millionene til aktiviteter i Friluftslivets år 2025. Det framkom tydelig at disse midlene skulle øremerkes for å invitere flere inn i friluftslivet, altså ikke til de ordinære aktivitetene.

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2025 mangler imidlertid denne ettårige økningen på 25 millioner kroner. I stedet tas disse midlene fra de ordinære årlige midlene til friluftslivsaktivitet. Med andre ord bortfaller nær halvparten av midlene, til allerede eksisterende aktiviteter, som FÅ25 skulle bygge på. Dette er en dramatisk endring som vil få store konsekvenser, ikke bare i 2025, men også over tid.

Resultatet av regjeringens kutt på nesten 40 %, som er et rent løftebrudd, tvinger organisasjonene til å kutte i sine kjerneaktiviteter. Vi ser dessverre ikke hvordan friluftslivsorganisasjonene skal komme seg ut av denne fellen, som regjeringen har satt friluftslivet i. Nå inviterer regjeringen til fest, men tvinger organisasjonene til selv å ta regningen ved å kutte i sin kjerneaktivitet.

Norsk Friluftsliv ber kommunal- forvaltningskomiteen om å bidra til at aktivetsmidlene i kap. 1420 post 78 i KLDs budsjett styrkes med minst 25 millioner kroner, til minst 89,3 millioner kroner, slik at de ekstra 25 millioner kronene til Friluftslivets år 2025, som ble lovet i statsbudsjettet for 2024, ikke tas av aktivetsmidlene for 2025.

Oslofjorden - en fjord i krise

Det ser ut til å være stor enighet om at to av de viktigste tiltakene for å redde fjorden er: (1) tilstrekkelig rensing av næringsstoffer (nitrogen og fosfor) fra kommunale avløp, og (2) tilstrekkelig rensing av de samme næringsstoffene fra landbruket.

For å unngå en usystematisk og tilfeldig utbygging av kommunale renseanlegg mener vi staten må koordinere utbyggingsprosessen. Kommunene må slippe å konkurrere om kompetanse og kapasitet for å prosjektere og bygge. Vi er derfor glade for at det ble satt av penger til dette i 2024.

I regjeringens forslag til budsjett for 2025 er det satt av ramme på 28 millioner kroner i tilskudd til kommuner langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av renseanlegg. Det er imidlertid 118 kommuner som ligger i nedbørsfeltet til Oslofjorden og bidrar til forurensningen av fjorden. Det er derfor et sterkt behov for å sette i gang arbeidet med nye renseanlegg i mange flere kommuner enn de som ligger inntil Oslofjorden.

Norsk Friluftsliv ber kommunal- og forvaltningskomiteen bidrar til at staten tar et langt større ansvar for å koordinere utbyggingsprosessen av kommunale renseanlegg i hele nedbørsfeltet og øke budsjettet til dette til et nivå som står i forhold til den alvorlige situasjonen i Oslofjorden.

Kommunenes ansvar for å følge opp fritidserklæringen

Alle barn og unge har rett til å delta på en fritidsaktivitet de selv har lyst til sammen med jevnaldrende, fastslår Fritidserklæringen – uavhengig av bakgrunn og foreldrenes ressurser. Deltakelse i meningsfulle fritidsaktiviteter bidrar til mestring, læring, være del av fellesskap og viktig sosialisering.

I dag finnes det en nasjonal fritidserklæring som er undertegnet av Kommunal- og distriktsdepartementet og 6 andre departement, KS, og en rekke frivillige organisasjoner, men det er ingen krav til oppfølging av erklæringen i kommunene. Med utgangspunkt i forskning på barrierer for deltakelse, er partene som har signert erklæringen blant annet enige om å:

- Øke den lokale implementeringen og bruken av Fritidserklæringen, og etablere rammer for lokale fritidserklæringer
- Styrke barn og unges reelle medvirkning på kommunenivå og deres mulighet til å påvirke den lokale fritidserklæringen og/eller andre tiltak for lokal oppfølging av fritidserklæringen
- Jobbe for erfaringsutveksling og nasjonal tilrettelegging for en tilgjengelig oversikt over hvilke aktiviteter som finnes lokalt i kommuner

Norsk Friluftsliv ber kommunal- og forvaltningskomiteen sørge for at alle norske kommuner følger opp den nasjonale fritidserklæringen med en lokal erklæring, slik at alle barn og unge sikres et tilbud om å delta på en fritidsaktivitet.